

כו. שלח – מרגלי משה ויהושע

היחס בין סיפור הפרשה לסיפור ההפטרה מתנסח גם בצורה ישירה וגם בצורה ניגודית. יחס כפול זה נידון גם במובן כוללני וגם בדקדקנות פרטנית. בשני המקרים השליחים מתבקשים לרגל – לתור, גם אם המבוקש מכל אחת מהמשלחות שונה בניסוחו. אמנם, התוצאות שונות בתכלית. המשלחת הראשונה עליה אנו קוראים בתורה הייתה מורכבת משנים עשר אישים הנקובים בשםם והדבר נעשה בפומבי ובפרהסיה. על פי המסופר בתחילת ספר דברים בא העניין ע"פ דרישת העם ובהסכמת משה. ואילו בהפטרה – היפוכם של דברים. המרגלים הם שניים בלבד, שליחותם נעשית בהצנע ובסודיות והם נקראים בשלשה כינויים: אנשים, נערים, מלאכים, כפי שהדגיש רש"י בפירושו בספר יהושע. וכן בהפטרה כולה נזכר השם "אֲנָשִׁים" י"א פעמים ועם הנאמר ביהושע ו' כ"ב עולה המספר ל"ב.

אמנם המושג "חָרָשׁ" מתפרש בפנים הרבה. רד"ק פירש "הזהירם שילכו בשתיקה, הולכים כחרשים שלא ירגישו בהם, ר"ל בסתר שלחם, כי לא רצה שידעו ישראל כדי שלא יפחדו". ובהדגשה נוספת באברבנאל: "הייתה שליחותם בסוד גדול ובשתיקה רבה, לא לבד שלא ירגישו בהם האויבים כדברי המפרשים, כי אם גם שלא ידעו ישראל מהם" ואילו הרלב"ג כתב "מילת חרש תאמר בפנים רבים; המכוון ממנה פה, לפי מה שאראה הוא מעניין 'אֶל תַּחְרֹשׁ עַל רֵעֶךָ', 'חָרָשִׁי אֶנִּי' שהוא מעניין מחשבת הרצון בזה, שכבר שלח יהושע שניים אנשים מרגלים מחשבת אנשי הארץ, רוצה לומר שיחקרו אם נפלה אימת ישראל עליהם ואם נמוגו מפניהם, כי בזה יתחזק מאד לב אנשי המלחמה ולזה תמצא שהם לא ריגלו הארץ ואת יריחו כי אם בזה האופן, לפי שכבר באו שם בלילה. ובלילה בעצמו יצאו משם, אחר שנתפרסם להם ע"פ רחב מחשבת הארץ, ושכבר נמוגו כל יושבי הארץ מפני בני ישראל. וזאת הייתה גם תשובתם ליהושע אמרו: כי נתן ה' בידינו את כל הארץ, ולו הייתה כוונת יהושע שירגלו הארץ באופן הראשון היה ראוי שיאמרו ליהושע שלא יכלו לרגל הארץ, כי בלילה באו ובלילה ההוא בעצמו הוכרחו לצאת משם. ולזה הוא מבואר כי הכוונה בריגולם הייתה לרגל מחשבתם לבד, כדי שיתחזק בזה לב אנשי המלחמה". אמנם, בעל "מכתם לדוד" פירש בדרך נוספת "חָרָשׁ" – סודי, לא פירש במקרא מי הם, יהושע חשש שמא לא יסכים העם לשליחותו של כלב כי הוא כנוגע בדבר, שדעתו ידועה כבר משליחותו הקודמת, וודאי שלא ישנה את דעתו, לכן השליחות הייתה סודית. ומכיוון שלא נתפרסם שמו לא נתפרסם גם שמו של פנחס".

במדרש תנחומא דרשו חז"ל בדבר סיפור הכיסוי של מרגלי יהושע, חרש, ב-ש/שמאלית מלשון חרס והעמיקו בדברים במשנת החסידות "מלמד שעשו עצמם קדרים והיו צווחים ואומרים, הרי קדירות, כל מי שירצה יבוא ויקנה. כל כך למה, שלא ירגיש

בהם אדם לכן כתיב חרש, קרי ביה חרס, כדי שלא יאמרו בני אדם מרגלים". כך כתב הראשון לבית גור בעל חידושי הרי"מ "כלי חרס אינו מטמא אלא מתוכו ולא מבחוץ, כי חרס אינו אלא עפר ואין לו כל חשיבות וערך פרט לשימוש כבית קיבול ע"כ חשיבותו רק בתוכו. והנה המרגלים שיהושע שלח ליריחו ידעו מה עלתה להם, למרגלים ששלח משה רבנו ע"ה ופחדו, לכן עשו עצמם ככלי חרס בלי כל חשיבות לעצמם אלא ככלי קיבול ולכן הצליחו בשליחותם" והטעים נכדו, בעל "שפת אמת", את הדברים "שצריך האדם לבטל כל החיצוניות שלו ולהיות בטל למה שהוא מוכן לעשות רצונו יתברך".

בעל "שם משמאל" שאל "מה נפקא מיניה אם התחפשו כבעלי קדרים או שאר בעלי מלאכות, ואם נאמר שבמקרה היה, לא היה צריך הכתוב להזכירו, והנה אמרו בגמרא ברכות נ"ו, ב', הרואה קדירה בחלום יצפה לשלום. "ידוע שאש ומים הם הפכים ומים מכבים את האש אך ע"י הקדירה נעשה שלום ביניהם שכח האש פועל ומחמם את המים. ע"פ המהר"ל ב"נצח ישראל" (פרק כ"ה) ישראל נמשלו לאש ואומות העולם למים. הקדירה מפסיקה בין המים והאש ואז האש גוברת ומייבשת ומכלה את המים. הקדירה רומזת לשלום ישראל שאין להם מתנגד מכח אומות העולם. יהושע ציווה להתחפש למוכרי קדירות לרמוז שהשליחות הייתה לעשות הבדל בין ישראל לאומות כעניין הרואה קדירה בחלום וזה להם לסימן שיצליחו בשליחותם".